

مهندسی فرهنگی در جامعه اطلاعاتی

نویسندگان:

دکتر احمد ودادی، عضو هیات علمی دانشگاه
اعظم دشتی رحمت آبادی، پژوهشگر علوم اجتماعی

چکیده:

جامعه امروز با تغییرات کم نظیری مواجه است؛ امروزه می‌توان گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات را در تمام ارکان جامعه مشاهده کرد. این دگرگونیها با نام‌های مختلفی از جمله عصر اطلاعات، فضای سایبر، جامعه دانش‌مدار، جامعه شبکه‌ای و جامعه اطلاعاتی نامگذاری شده است. تعاریف مختلفی از جامعه اطلاعاتی ارائه شده است. می‌توان گفت جامعه اطلاعاتی یک جامعه‌ی چند وجهی است که در آن تمام لایه‌ها و سطوح نیازمند اطلاعات است. همان طوری که معاون مدیرکل یونسکو در زمینه اطلاعات و ارتباطات بیان داشته است، «هنوز پرسشهای نگران‌کننده‌ای در زمینه مفهوم جامعه اطلاعاتی وجود دارد. جامعه اطلاعاتی ویژگیهای مختلفی دارد که نظریه پرداز ارتباطی یکی از ویژگیهای مهم آن نقش کلیدی فناوری اطلاعات و ارتباطات است.

و بستر، تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر جامعه را به پنج دسته تقسیم می‌کند. و به طور کلی تأثیرهای فرهنگی از ملموس‌ترین تأثیرها به شمار می‌آید.

اگر مهندسی فرهنگی را طراحی، نوسازی و بازسازی سیستم فرهنگ در نظر بگیریم و یا «طراحی نظامهای جدید تغییر دهنده، فرهنگ موجود که می‌تواند با ایجاد تغییراتی گسترده در نظامهای موجود فرهنگ‌ساز جامعه تحولات و تغییرات تدریجی جامعه را به سمت تحقق اهداف فرهنگی از پیش تعریف شده هدایت کنند» را به عنوان تعریف مهندسی فرهنگی قبول کنیم سؤال اصلی این است که مهندسی فرهنگی در جامعه اطلاعاتی چگونه باید صورت پذیرد؟ در این مقاله ضمن مطالعه و بررسی جامعه اطلاعاتی، مهندسی فرهنگی و ضرورت مهندسی فرهنگی در عصر اطلاعات، ویژگیهای جامعه اطلاعاتی، فرصتها و تهدیدات موجود از منظر فرهنگی و ملاحظات لازم در مهندسی فرهنگی در این جامعه تشریح می‌شود.

جامعه اطلاعاتی

امروزه کمتر کسی می‌تواند ورود جهان به عصر جدید را منکر شود. در دهه‌های پایانی قرن بیستم تحولات پر شتاب جامعه صنعتی شکل تازه‌ای به خود گرفت. موتور محرکه این تحولات سریع و برق‌آسا پیشرفتهای بزرگ بشر در عرصه علم و تکنولوژی بود که خود مبنای دگرگونی جهان در ابعاد مختلف شد.

اکنون جهان در حالی وارد قرن بیست و یکم شده است که کشور همه تغییرات سیاسی، نظامی اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آن، تحت الشعاع انقلاب علمی - تکنولوژیک است. با پیدایش شبکه‌های نوین و جهانی اطلاعات و ارتباطات و تاثیرپذیری همه ابعاد زندگی، جهان وارد عصر نوینی شده است که با عناوین مختلفی از جمله عصر اطلاعات، فضای سایبر و جامعه دانش مسدار نامگذاری می‌شود. می‌توان بیان داشت که پس از دهه هشتاد اصطلاح جامعه اطلاعاتی مفهوم کلیدی دنیای امروز ما شده است. این پدیده مفاهیم مختلفی چون اجتماع، فرهنگ، اقتصادی و فناوری را تحت الشعاع خود قرار داده است. (احمدآبادی، ۱۳۸۲)

مفهوم جامعه اطلاعاتی در واقع ابداع یک محقق و استاد دانشگاه کیوتو ژاپن است که در سال ۱۹۶۳ در مقاله‌ای با عنوان «نظریه تکامل اجتماعی» با محوریت صنایع اطلاعات در روزنامه «هوسوآسامی» ارائه شد. بعد از درج این مقاله دیگر محققان ژاپنی نیز این واژه را به کار بردند. از جمله «ماسونا» که بیان داشت: «در جامعه اطلاعاتی، تولید اطلاعات با ارزش، قدرت محسوب می‌شوند نه مواد یا کالاهای با ارزش».

البته دکتر کاظم معتمد نژاد، استاد برجسته علم ارتباطات، در مورد منشاء و ماهیت جامعه اطلاعاتی معتقد است: نخستین نگاه‌های علمی به جامعه اطلاعاتی حاصل تحقیقات نظری افرادی چون «دانیل بل» و «فریتز مچل» است که ویژگی‌های جوامع پسا صنعتی و اقتصاد اطلاعاتی را در محیط دانشگاهی مورد بررسی قرار دادند. (شکرخواه، ۱۳۸۴)

به منظور تبیین و تشریح دقیق جامعه اطلاعاتی بهتر است ابتدا به توضیح واژه اطلاعات بپردازیم:

«اطلاعات» توصیف کننده مجموعه‌ای از مفاهیم است که ذهن افراد آن را دریافت، ضبط و معنا بخشی می‌کند و سپس موقعیت دانایی خود را بر مبنای آن تغییر می‌دهد؛ از این منظر اطلاعات در بر دارنده اجزای زیر است که از طریق ابزارها و وسایل ارتباطی میسر می‌شود. (وبستر، ۱۳۸۰)

۱- مطالب مترجم و یا خلاصه شده همچون کتاب و روزنامه.

۲- مجموعه واقعیات با داده‌هایی مانند فرهنگنامه‌ها، دایره المعارفها، طرح‌های هنری و ...

۳- مجموعه‌های مرکب مثل قوانین مصوب، بررسی‌های علمی و ...

۴- اطلاعات دیداری و شنیداری مانند برنامه‌های رادیو- تلویزیونی و ...

اما اندیشمندان معاصر هر یک از نگاه خاصی به جامعه اطلاعاتی نگریسته‌اند: به نظر آلوین تافلر، نویسنده مشهور کتاب موج سوم، جامعه اطلاعاتی فقط دیجیتال و شبکه‌ای بودن نیست؛ بلکه گذر از نیروی جانورگونه به اقتصاد مبتنی بر نیروی ذهنی است که با جایجایی‌های دردناک اجتماعی، فرهنگی و نهادهای سیاسی همراه است.

از دید مانوئل کاستلز، جامعه اطلاعاتی در حال ظهور، عمدتاً زاینده رابطه در حال تغییر بین سرمایه داری جهانی، دولت و جنبش‌های اجتماعی جدید است.

همچنین دانیل بل، جامعه شناس امریکایی، به جوامعی، عنوان اطلاعاتی اطلاق می‌کند که فعالیت‌های اساسی‌شان در پردازش اطلاعات، بیش از تولیدات صنعتی و کشاورزی است. (کرمی‌فرد، ۱۳۸۴)

در این میان می‌توان از ۵ منظر متفاوت نیز به بررسی جامعه اطلاعاتی پرداخت و معیارهایی را ارائه کرد که براساس آن جامعه اطلاعاتی از جوامعی که هنوز وارد عصر اطلاعات نشده‌اند، تشخیص داده می‌شود. فرانک و بستر در کتاب نظریه‌های جامعه اطلاعاتی این معیارها را به شرح زیر فهرست می‌کند. (وبستر، ۱۳۸۰)

۱- فنی

متداولترین تعریف جامعه اطلاعاتی بر نوآوری‌های فوق العاده و رو به رشد تکنولوژی بنا شده است. مفهوم کلیدی این منظر پیشرفتهای خیره کننده فنی در پردازش، نگهداری و انتقال اطلاعات و تاثیر آن در زوایای حیات اجتماعی است. کاهش شدید هزینه نوآوریها و افزایش چشمگیر توان، ظرفیت و کاربرد آن، موجب استقبال دولت‌ها و ملت‌ها است. در این نگاه با گسترش شبکه رایانه‌ای خدمات، عناصر اساسی تشکیل دهنده یک جامعه اطلاعاتی پدید می‌آید.

میشل پیور و چارلز سیبل معتقدند فناوریهای نوین مبنایی اساساً متفاوت را در روش کار کردن - تخصصی سازی انعطاف پذیر - به وجود می‌آورند. بر اثر نفوذ فناوری‌های ارتباطی و رایانه‌ای،

شرکتها می‌توانند با ارزیابی بازار، واکنش ماهرانه‌ای را تدارک ببینند و این دورنمای پایان تولید انبوه و جایگزین شدن آن با تولیدات سفارشی است.

۲- اقتصادی

در این منظر با مفاهیمی چون «اقتصاد اطلاعاتی» و نظریه پردازانی چون فریتز مچلپ آشنا می‌شویم؛ مچلپ در تعریف جامعه اطلاعاتی به وجوه اقتصادی بویژه صنایع اطلاعاتی تاکید می‌کند و بر پنج گروه صنعتی زیر تاکید دارد:

الف- آموزش و پرورش

ب- رسانه‌های جمعی

ج- سخت افزار و تجهیزات اطلاعاتی

د- خدمات اطلاعاتی مثل بیمه

هـ- فعالیتهای اطلاعاتی چون

پژوهش

به اعتقاد وی با بررسی ارزش اقتصادی هر یک از این شاخصها، می‌توان سهم آنها را در تولید ناخالص ملی تعیین کرد که این خود نشان دهنده جایگاه اقتصاد اطلاعاتی در جامعه خواهد بود. مشخصه بارز اقتصاد اطلاعاتی به تعبیر پیتر دراکه این است که دانش، اساس اقتصاد نوین را تشکیل می‌دهد.

۳- شغلی

معیاری متداول، در اعلام ظهور «جامعه اطلاعاتی» بر مبنای تغییرات شغلی متمرکز است.

زمانی که مشاغل اطلاعاتی به وجه غالب در میان مشاغل موجود در جامعه تبدیل شوند، ما به یک جامعه اطلاعاتی رسیده‌ایم.

دانیل بل ظهور جامعه یقه سفید یا صاحبان مشاغل اطلاعاتی و کاهش کار

صنعتی را دارای چنان تاثیرات عمیقی می‌داند که آن را به مثابه پایان مبارزات سیاسی طبقات، افزایش هوشیاری جمعی و رعایت برابری میان زن و مرد تلقی می‌کند.

۴- مکانی

در این منظر عمدتاً بر شبکه‌های اطلاعاتی تاکید می‌شود که مکان‌های جغرافیایی را به یکدیگر پیوند داده و تاثیر شگفت‌انگیزی بر سازمان، زمان و مکان داشته است؛ به گونه‌ای که زمان و مکان منقبض شده و بنا به گفته آنتونی گیدنز این خود گزینه‌هایی را در اختیار شرکتها، دولت‌ها و حتی افراد می‌گذارد که تا کنون دست نیافتنی بوده است. «جان گودارد» معتقد است: فناوری‌های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، زیر ساختی را فراهم می‌سازد که با پردازش اطلاعات، تجارب «بی درنگ» ممکن شده است. داد و ستد اطلاعات به گونه‌ای پر شتاب توسعه یافته که رشد اطلاعاتی سازی اقتصاد یا همان جهانی شدن اقتصاد، مرزهای جغرافیایی را کمرنگ کرده است.

۵- فرهنگی

تحولی که در پرتو فناوری اطلاعات به وقوع پیوسته است، تحولی شگرف و مداوم در ارزشهای فرهنگی، آداب و رسوم کشورها، ملت‌ها و قومیت‌هاست. بی‌تردید، هم اینک، سبک زندگی، نحوه پوشش، خوردن و آشامیدن، محل زندگی و محل کار از محتوای اطلاعاتی بسیار بالایی برخوردار شده و از نظر تاریخی از نوآوریهای اطلاعاتی لبریز شده است. ما در محیطی لبریز از رسانه‌ها زندگی می‌کنیم، به این معنا که زندگی

امروزی اصولاً پیرامون نمادسازی امور (symbolisation) و مبادله و دریافت پیام دور می‌زند. این همان انفجار نشانه سازی (signification) است که به زعم بسیاری از نویسندگان علامت ورود به «جامعه اطلاعاتی» است. شاید عظمت این انفجار اطلاعاتی باعث شده برخی از اندیشمندان به صورتی متناقض «مرگ نشانه‌ها» را اعلام کنند. یورشهای رعد آسای نشانه‌ها، خود آرایی ما با نشانه‌ها و ناتوانی در گریز از نشانه‌ها در همه جا، به سرانجامی شگفت‌آور می‌انجامد؛ «ویرانی معنا». ژان بودریار می‌گوید: «از این دیدگاه، نشانه‌ها در گذشته مرجعی داشتند ... در دوره «پست مدرن» ما در چنان کلاف سر در گمی از نشانه‌ها گرفتار شده‌ایم که اهمیت معانی از میان رفته است ... به علاوه پیامگران به موجوداتی آفرینشگر، خودآگاه و فعال تبدیل شده‌اند که همه نشانه‌ها را با شک و گمان و چشمانی پرسشگر استقبال می‌کنند. بنابراین نشانه‌ها به سادگی معنایی وارونه به خود می‌گیرند، مورد تفسیر دوباره قرار گرفته و از معنای مورد نظر فرستنده منحرف می‌شوند.

بر اساس دیدگاههای «فریتز مچلپ» و «دانیل بل» شاخصهای بسازر جامعه اطلاعاتی عبارتند از:

- ۱- کارگزاران اطلاعاتی به عنوان وسیع‌ترین گروه در حال اشتغال
- ۲- ایجاد ساختار فناوری ذهنی در کنار ساختار فناوری‌های فنی و صنعتی
- ۳- اطلاعات بسته بندی شده به عنوان عنصر اصلی کالا و فرآورده‌های مورد استفاده در صنعت، به زندگی فردی و اجتماعی (کریمی فرد، ۱۳۸۴)
- بنابراین جامعه اطلاعاتی جامعه‌ای صرفاً فناورانه نیست بلکه دارای ساختار

اجتماعی و ویژه‌ای است که با ظهور پارادایم اطلاعاتی ارتباط دارد. به بیان دیگر شاخصهای اطلاعات، سمبل و نماد جامعه اطلاعاتی هستند.

در حال حاضر مفهوم جامعه اطلاعاتی به مثابه یک مفهوم در حال گذار و چند معنایی می‌تواند برای هر کشوری مفهوم ویژه‌ای داشته باشد. البته همانگونه که معارون اطلاعات و ارتباطات مدیر کل یونسکو بیان داشته است، هنوز پرسشهای نگران کننده‌ای در زمینه مفهوم جامعه اطلاعاتی وجود دارد. (شکر خواه، ۱۳۸۴)

مهندسی فرهنگی

از مهندسی فرهنگی تعاریف گوناگونی ارائه شده است، این تعاریف را می‌توان به شکل پیوستاری تصور کرد که یک طرف آن بیشتر به نفعی انجام مهندسی در امور فرهنگی گرایش دارد و طرف دیگر آن، مهندسی فرهنگی را همانند مهندسی در علوم فنی می‌داند. البته در اینجا مسئله رد یا تایید هیچ یک از این دیدگاه‌ها وجود ندارد و فقط به ذکر این نکته اکتفا می‌شود که غیر از اجماع نسبی بر عدم تایید نگرشهای اکثرمی (دو سر طیف)، اجماع قابل قبولی بر تعریف خاصی از مهندسی فرهنگی وجود ندارد. یک تعریف از مهندسی فرهنگی به طراحی، نوسازی و بازسازی سیستم فرهنگ اشاره دارد (ناظمی، ۱۳۸۴). «طراحی نظامهای تغییر دهنده فرهنگ موجود با ایجاد تغییراتی گسترده در نظامهای موجود فرهنگ ساز جامعه که بتواند تحولات و تغییرات تدریجی جامعه را به سمت تحقق اهداف فرهنگی از پیش تعریف شده هدایت کند»؛ تعریف دیگری از مهندسی فرهنگی است (بنیانیان،

۱۳۸۶) در دنیای پرشتاب امروز، فرهنگ از جریان پرتلاطم تغییرات و تحولات در امان نمانده و بسیار تأثیرپذیر و تأثیرگذار بر دیگر ابعاد زندگی بشر بوده است. درک این تأثیرات و تأثرات برای ممانعت از شکل‌گیری بحران‌های پر دامنه آینده ضروری است.

بدین منظور در ادامه بحث ضمن ارائه تعریفی از فرهنگ و مشکلات فرهنگی، به لزوم مهندسی فرهنگی و میزان و نحوه دخالت دولت در فرهنگ اشاره می‌شود. مردم‌شناسان، در حدود سیصد تعریف از مفهوم فرهنگ را مطرح کرده‌اند ولی از دید ما فرهنگ تمامی محتوای مکرم آدمی است که در فرآیند جامعه‌پذیری از جامعه فرا گرفته شده است و در علم، هنر، تکنیک، دین، اخلاق، رفتار فردی و اجتماعی، هنجارها، ارزش‌ها و... تجلی می‌یابد. فرهنگ و مطالعه بر روی مشکلات آن نخستین بار به صورت مدون توسط بنیانگذاران مکتب فرانکفورت و نئومارکسیستها مورد توجه قرار گرفت. اینان جوهر آدمی را

نخستین نگاههای علمی

به جامعه اطلاعاتی

حاصل تحقیقات نظری

افرادى چون «دانيل بل»

و «فريتز مچلوپ» است

که ویژگیهای جوامع پسا

صنعتی و اقتصاد اطلاعاتی

را در محیط دانشگاهی

مورد بررسی قرار دادند

فرهنگ دانسته و عقیده داشتند جامعه جدید از طریق تحریف فرهنگ به استثمار شدید آدمی پرداخته و انسان‌ها تبدیل به عروسک‌های خیمه‌شب‌بازی شده‌اند. بنا به نظر آنها برای حصول به مدینه فاضله باید آدمی را از استثمار فرهنگی رهایی داد. (ریترز، ۱۳۷۹)

ولی افرادی چون روسو و اسپنسر بر آن بودند که دخالت انسان در راه و رسم زندگی، خود باعث پریشانی و مزاحمت سیر طبیعی تکامل بشر می‌شود. (همان) اما نظریه‌پردازان نظریه تضاد و دیالکتیک بیشترین تئوری‌پردازی در مورد ضرورت و امکان دخالت در فرهنگ و مبارزه جهت بازسازی فرهنگ جامعه را در کارنامه خود دارند. بیشترین تلاش عملی در جهت مهندسی فرهنگی نیز متعلق به سردمداران کمونیست است که آگاهانه کوشیدند فرهنگ جوامع خویش را بازسازی کنند هر چند شواهد بیانگر این واقعیت است که آنان هرگز به اهداف انقلابی خویش و آفرینش انسان سوسیالیست نایل نیامدند. (رحمانی فیروزجا، ۱۳۸۶)

اما مهندسی فرهنگی زمانی اهمیت و ضرورت خویش را نمایان می‌کند که جامعه دچار مشکل فرهنگی باشد و یا در شرف برخورد با مشکلات فرهنگی قرار گرفته باشد.

منظور از مشکل به عقیده دورکیم، پدیده‌ای است که باید جز آنچه هست، باشد. (دورکیم، ۱۳۶۸)

رابرت مرتن شکاف بین معیارها (standards) و واقعیات (realities) را مسأله یا مشکل می‌داند و یا به عبارتی زمانی که بین آنچه «باید باشد» و آنچه هست «شکاف ایجاد شود مسئله یا مشکل به وجود می‌آید. (مرتن، ۱۳۷۶)

و مشارکت در آن به عنوان حق ذاتی هر عضو جامعه شناخته می‌شود، این مسئولیت بر عهده کلیه دولت‌ها گذارده شده تا شرایطی را فراهم آورند که همگان قادر به اعمال این حق باشند. سپس همانطور که دولت‌ها برای اقتصاد، علم، آموزش و پرورش و رفاه سیاستگذاری می‌کنند در مورد فرهنگ نیز سیاستهایی طراحی کنند». (اجللی، ۱۳۷۹)

رته مائو که در کنفرانس و نیز در مراسم افتتاحیه سخنرانی می‌کرد، مداخله مسئولان دولتی در امور فرهنگی را براساس دو موضوع اساسی زیر استوار دانست: (رحمانی فیروزجاه، ۱۳۸۶)

الف- حق استفاده از فرهنگ

ب- توسعه فرهنگی
اما همانگونه که فوکو نیز بیان می‌دارد، دولت به رغم قدرت زیاد دستگاههای خود، نمی‌تواند تمام روابط قدرت موجود را تحت کنترل درآورد. (هیرانو، ۱۹۹۳) از این رو می‌توان گفت که نقش دولت در عرصه اجتماع و به تبع آن در عرصه فرهنگ محوری است ولی با محدودیت‌های خاصی مواجه است. با این وجود نقش دولت در فرهنگ، بسته به رویکرد فرهنگی غالب دستگاههای دولتی می‌تواند متفاوت باشد.

اجلاس جهانی درباره جامعه اطلاعاتی پس از کوششهای سازمان‌های بین‌المللی در دهه ۹۰ برای ساماندهی دسترسی همگانی به شبکه‌های اطلاعاتی و ایجاد قوانین پایه برای یکپارچه سازی اهداف جامعه اطلاعاتی و تکمیل پروتکل‌های بین‌المللی، سازمان ملل متحد با همکاری اتحادیه بین‌المللی مخابرات تصمیم گرفت اجلاسی در سطح جهانی

اجتماعی عمل می‌کنند اما اعتقادی بدانها ندارند. گروهی که به گفته ماکس وبر، افعال آنها سنتی است و صرفاً بر حسب رسم و عادت و خوگرفتن به شیوه‌های مرسوم عمل می‌کنند بدون اینکه ذره‌ای در مورد چرایی یا کارایی آن ببیند.

از آنجا که دسترسی به فرهنگ و مشارکت در آن به عنوان حق ذاتی هر عضو جامعه شناخته می‌شود، این مسئولیت بر عهده کلیه دولت‌ها گذارده شده تا شرایطی را فراهم آورند که همگان قادر به اعمال این حق باشند
سپس همانطور که دولت‌ها برای اقتصاد، علم، آموزش و پرورش و رفاه سیاستگذاری می‌کنند در مورد فرهنگ نیز سیاستهایی طراحی کنند

د) انزوا و گوشه‌گیری: عده‌ای که بی‌تفاوتی را پیشه خود می‌کنند و با گوشه‌گیری و انزوا به زندگی روزمره و تکراری خویش می‌پردازند. این افراد نه نگران ارزشهای اجتماعی بر باد رفته هستند و نه روش جدیدی را برای رسیدن به هنجارهای موجود برای ترقی جامعه در نظر دارند و لذا دائماً در حالت طغیان‌گری و شورش به سر می‌برند. جوانان تحصیل کرده و پرشور غالباً در این دسته می‌گنجند. مطابق نظریه مرتن، تعداد زیادی از مردم جامعه خویش را می‌توانیم در این گروه‌ها جای دهیم. هرکدام از این گروه‌ها به استثنای گروه اول به تنهایی برای هر کشوری خطرناک است. از این روست که مهندسی فرهنگی در این دوره ضرورت زیادی دارد. یونسکو نیز به عنوان معتبرترین سازمان فرهنگی دنیا در ماده ۱۱۲ سند کنفرانس جهانی سیاستگذاری فرهنگی تصریح می‌کند که: «از آنجا که دسترسی به فرهنگ

سری‌رایت میلز عقیده دارد چیزی که ارزش‌های اجتماعی مردم را مورد تهدید قرار دهد یک مسئله تلقی می‌شود. (میلز، ۱۳۷۰)

زمانی که جامعه دچار مشکل فرهنگی می‌شود، شکاف فرهنگی در بین

آن محرز می‌شود. مرتن معتقد است در چنین شرایطی مردم در ارتباط با هنجارها به پنج شیوه عمل می‌کنند:

الف) هم‌نوایی: برخی از مردم با درک معیارها و ارزشهای اجتماعی رفتار و پندار خویش را با آن هماهنگ می‌سازند.

ب) نوآوری: کسانی که معیارها و ارزشهای جامعه را می‌شناسند و سعی می‌کنند با این معیارها هماهنگ باشند، اما برای این هماهنگی از ارزشهای غیر معمول استفاده می‌کنند. گروههای فشار بویژه فشار ایدئولوژیک واقعی در جامعه نمونه این دسته هستند. کسانی که درد دین، درد فرهنگ و ارزشهای اسلامی را دارند اما برای هماهنگ کردن افراد جامعه با این ارزشها به روشهای غیرمعمول و ابداعی متوسل می‌شوند که در نهایت مشکل آفرین بوده و به خشونت‌گرایی منجر می‌شود.

ج) مناسک‌گرایی: کسانی که طبق عادات و رسوم به معیارها و ارزشهای

با عنوان اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی در دو مرحله برگزار کند. مرحله اول این اجلاس سال ۲۰۰۲ میلادی در شهر ژنو و مرحله دوم آن سال ۲۰۰۵ میلادی در کشور تونس برگزار شد. در این اجلاس که اکثر کشورها در سطح رؤسای جمهوری شرکت کرده بودند، دو سند بیانیه اصول و نقشه عمل به تصویب رسید. در بخش دوم بیانیه اصول، مباحث مختلفی از جمله تنوع فرهنگی و هویتی، گوناگونی زبانی و محتواهای محلی و ابعاد اخلاقی جامعه اطلاعاتی گنجانده شده است. نقشه عمل نیز مکمل بیانیه اول و در واقع رهنمود اجرایی آن است. (معمدنزاد، ۱۳۸۳)

نتیجه شاخص دو اجلاس، خطوط عمل یازده‌گانه است که کوششهای فراوانی از سوی کشورها صورت گرفته و گزارش‌هایی نیز ارائه شده است. با توجه به اهمیت موضوع، سازمان ملل گروهی تحت عنوان گروه سازمان ملل درباره جامعه اطلاعاتی (UNGIS) برای پیگیری اهداف دو اجلاس یاد شده و مسائل فراروی سازمان در عرصه جامعه اطلاعاتی را در اوایل سال ۲۰۰۶ تشکیل داد.

در میان یازده خط عمل، برخی از آنها مستقیماً به مباحث فرهنگی می‌پردازند و برخی دیگر مرتبط با این مباحث هستند البته تعدادی نیز با مباحث تکنیکی و تکنولوژیک مربوط می‌شوند. خط عمل ۳، دسترسی به اطلاعات و معرفت‌هاست خط عمل ۸ در مورد هویت فرهنگی و تنوع فرهنگی و زبانی و مضامین محلی است، خط عمل ۹، به مباحث رسانه‌ها می‌پردازد و موضوع خط عمل ۱۰، درخصوص ابعاد اخلاقی جامعه اطلاعاتی است، در چندین اجلاس

مهم درباره خطوط عمل یازده‌گانه برگزار شده و شورهای مختلف ضمن بحث و تبادل نظر- گزارش‌هایی از اقدامات خود ارائه داده‌اند. از جمله دومین اجلاس، تسهیل‌کننده خطوط عمل است. این در حالی است که بنا به گفته رئیس انجمن ایرانی جامعه اطلاعاتی، گرچه در ایران اقداماتی صورت گرفته اما گزارش مشخصی در کار نیست. (نشست تخصصی ایران و یازده خط عمل) دغدغه فرهنگ و زبان از جمله مهمترین نگرانیهای بسیاری از کشورها در اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی بود، به نحوی که دبیرکل وقت سازمان ملل در سخنرانی خود در اجلاس ژنو، ضمن ابراز نگرانی، اعلام کرد: چنانچه کشورهای مختلف دنیا در جامعه اطلاعاتی به صورت منفعل عمل کنند، شاهد بسته‌های از پیش فراهم شده فرهنگی خواهیم بود که زبان و فرهنگ کشورهای پیشرفته را به کشورهای توسعه نیافته تحمیل خواهد کرد. (شمیرانی، ۱۳۸۳)

یونسکو و جامعه اطلاعاتی یونسکو به عنوان سازمانی بین‌المللی در زمینه علم و فرهنگ، نقش حساسی جهت پیشبرد ابعاد مختلف اخلاقی، حقوقی و اجتماعی کاربرد فناوری اطلاعاتی و ارتباطات بر عهده دارد و تاکنون چند کنگره بین‌المللی در حوزه اخلاق اطلاعاتی برگزار کرده است. هدف از برگزاری کنگره‌های بین‌المللی یونسکو در زمینه اخلاق اطلاعاتی، قدرت بخشیدن به این گونه بحث‌ها در سطح بین‌المللی و برجسته کردن ابعاد اخلاقی و اجتماعی در جامعه اطلاعاتی است (علی‌آبادی، ۱۳۸۰) همچنین یونسکو در راستای رسالت خاص خود و با توجه

به جهانی شدن ناشی از توسعه سریع فناوری اطلاعاتی و ارتباطی جدید که از یک سو تنوع فرهنگی را به مخاطره می‌اندازد و از سوی دیگر برای برقراری گفت‌وگو میان فرهنگ‌ها و تمدن‌ها شرایط جدیدی ایجاد می‌کند، بیانیه تنوع فرهنگی را در کنفرانس عمومی پاریس در سال ۲۰۰۱ ارائه کرد. این بیانیه مهمترین بیانیه در زمینه پاسداری از فرهنگ‌های گوناگون در سطح ملی و بین‌المللی به شمار می‌آید. (رسانه، ۱۳۸۰)

طرح و تأکید مفاهیم «جامعه معرفتی» و «جامعه‌های معرفتی» در کنار واژه «جامعه اطلاعاتی» توسط یونسکو، به معنی اولویت دادن به رویکردها و الگوهای فرهنگی و نرم‌افزاری بر رویکردها و الگوهای فنی و سخت‌افزاری است. جامعه معرفتی بر خلاف جامعه اطلاعاتی اندیشه مدار است نه فنی مدار؛ این جوامع بیشتر بر ویژگیهای متنوع فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بنا می‌شوند که نظامهای معرفتی خاصی را تشکیل می‌دهند در این جوامع تنوع فرهنگی و گفت‌وگوی میان فرهنگی امکانی برای طرح دارد. (نشست تخصصی ایران و یازده خط عملی)

سیاست یونسکو و هواداری آن از برقراری «نظم نوین جهانی اطلاعات و ارتباطات» که به جای دکترین «جریان آزاد اطلاعات» به دکترین «جریان آزاد و اشاعه گسترده‌تر و متعادل‌تر اطلاعات» استوار است، از نکات قابل توجه دیگر فعالیت‌های یونسکو در راستای جامعه اطلاعاتی است. طبق این سیاست، اطلاعات و ارتباطات تنها نقش اقتصادی ندارند، بلکه نقشهای فرهنگی، سیاسی و اجتماعی هم ایفا می‌کنند. لذا باید در برابر تأثیرات منفی آن بر هویت ملی، استقلال

فرهنگی و همچنین استقلال اقتصادی و سیاسی تامل کرد. (سی اُجو، ۱۹۹۴)

همانطور که مدیرکل وقت یونسکو به مناسبت تصدی این مقام یادآور می‌شود، جهانی شدن - ناشی از توسعه سریع فن‌آوری اطلاعاتی و ارتباطی - چالشهای جهانی پدید می‌آورد که پاسخی جهانی را می‌طلبد، این پاسخ باید با رعایت شایسته تنوع فرهنگی، هویت فرهنگی، و احترام به مؤلفه‌های فردی همراه باشد که کرامت راستین مردمان را تشکیل می‌دهد. (علی‌آبادی، ۱۳۸۰)

جامعه اطلاعاتی و مهندسی فرهنگی یکی از مشخصه‌های بارز جامعه اطلاعاتی، فناوری اطلاعاتی و ارتباطی است و بستر تأثیر این فناوری را به پنج گروه تقسیم کرده و بیان می‌دارد که تأثیرهای فرهنگی فناوری اطلاعات بر جامعه از ملموس‌ترین تأثیرها به شمار می‌آید (تبادل وسیع و سریع اطلاعات به افزایش شتاب در همگرایی فرهنگها) تشکیل خرده فرهنگ‌های مجازی، تهاجم

هستند و مقولات اجتماعی و مربوط به رویه‌های کار و مسائل شخصی و سازمانی را در بر می‌گیرند. از این رو می‌توان بیان داشت رسیدن به راه‌های فرهنگی بدون اندیشیدن به جنبه دیجیتال فرهنگ، کار بسیار دشواری است. (شکرخواه-۱۳۸۵)

از بین فناوریهای اطلاعات و ارتباطات، منظومه اینترنت و سیستم‌های چندرسانه‌ای تأثیرات فرهنگی فراوانی دارند اینترنت عامل مؤثری در ایجاد تغییر درون فرهنگی است؛ اینترنت به دو شیوه موجب تغییر فرهنگی می‌شود، نخست فرهنگ خود را عرضه می‌کند و دوم گذرگاهی برای سایر فرهنگها تدارک می‌بیند. در هر فرهنگی درمورد گفت و گوهای افراد قوانین خاصی وجود دارد، این قوانین در ارتباطات اینترنتی نادیده گرفته می‌شود. اینترنت همبستگی درون گروهی را کاهش داده، گفت و گو با اعضای بیگانه را آسان می‌کند و در نتیجه ارتباطات برون گروهی یا بین گروهی را تسهیل می‌کند. (همشهریان‌لاین)

در دنیای پرشتاب امروز، فرهنگ از جریان پرتلاطم تغییرات و تحولات در امان نمانده و بسیار تأثیرپذیر و تأثیرگذار بر دیگر ابعاد زندگی بشر بوده است. درک این تأثیرات و تأثرات برای ممانعت از شکل‌گیری بحران‌های پدیده آینده ضروری است

جامعه دشوار است و تنها می‌توان گفت که برآستی تحولات بنیادین در راه است (کاستلز، ۱۳۸۰) شاید مهمترین ویژگی سیستم‌های چند رسانه‌ای این است که بیشتر جلوه‌های فرهنگی را با همه جلوه‌هایش در قلمرو خود جای می‌دهند. ظهور سیستم‌های چند رسانه‌ای به معنای پایان جدایی و حتی تمایز میان رسانه شنیداری-دیداری و چاپی، فرهنگ عامیانه و فرهنگ فرهیختگان، سرگرمی و اطلاعات، آموزش یا اغواست؛ همه جلوه‌های فرهنگی از بدترین تا بهترین و از نخبه‌گراترین تا مردمی‌ترین، در جهان دیجیتال گرد هم می‌آیند.

از نظر کاستلز، ساکنان جهان چند رسانه‌ای را دو گروه کاملاً متمایز تشکیل خواهند داد؛ کاربران فعال و کاربران منفعل. یعنی کسانی که از توانایی انتخاب مدارهای ارتباطی چند سویه برخوردارند و کسانی که تنها به تعداد محدودی برنامه از پیش آماده شده دسترسی دارند اینکه هر یک از کاربران در کدامیک از این دو گروه قرار می‌گیرند، تا حدود زیادی به طبقه اجتماعی، نژاد، جنسیت و کشور بستگی دارد. (همان)

ضبط صوت‌های دیسکی، DVD، CD، VCD که در دسترس همگان است، رایانه‌های شخصی که در هر خانه‌ای وجود دارند و پایگاههای online و همه و همه در ایجاد بستر فرهنگی، بسیار تأثیرگذار بوده و به کاربران این رسانه‌ها، خطمشی فرهنگی داده و الگوسازی می‌کند. برای درک دگرگونیهای اجتماعی، مشخص کردن ویژگیهایی که کانون پارادایم فناوری اطلاعات را تشکیل می‌دهند، الزامی است. از نظر مانوئل کاستلز اولین ویژگی پارادایم جدید این است که اطلاعات

سیستم‌های چند رسانه‌ای به عنوان سیستم‌های ارتباط الکترونیک جدید، ارتباط دیجیتالی را به کل زندگی، از خانه تا کار، از مدرسه تا بیمارستان و از تفریحات تا مسافرتها گسترش داده است. به دلیل تازگی سیستم چند رسانه‌ای، ارزیابی تأثیرات آن بر فرهنگ

اطلاعات به قلمرو خصوصی و ... از جمله تأثیرهای مشهود این فناوری بر فرهنگ است. (وبستر، ۱۹۹۵)

یکی از شاخصه‌هایی که برای شناخت شکاف دیجیتالی تدوین شده است، شاخص‌های جامعه اطلاعاتی (ISI) است. این شاخصها غالباً فرهنگی

ماده خام آن است، اینها تکنولوژی‌هایی هستند که بر روی اطلاعات عمل می‌کنند. برخلاف انقلابهای تکنولوژیک پیشین که در آنها تنها اطلاعات بر روی فناوری عمل می‌کرد. دومین ویژگی، اشاره به فراگیر بودن تأثیر فناوری جدید دارد. از آنجا که اطلاعات بخش لاینفک تمامی فعالیتهای بشری است، همه فرایندهای حیاتی فردی و جمعی ما مستقیماً توسط رسانه‌های تکنولوژیک جدید شکل داده می‌شوند. سومین ویژگی به منطق شبکه‌سازی هر سیستمی که از تکنولوژی جدید اطلاعاتی استفاده می‌کند اشاره دارد. اکنون شبکه با استفاده از تکنولوژی اطلاعاتی در همه انواع فرایندها و سازمانها می‌تواند تحقق عینی پیدا کند، بدون وجود این تکنولوژی‌ها تحقق ساختن منطق شبکه سازی بسیار دست و پا گیر است و ویژگی چهارم تاکید می‌کند که تکنولوژی اطلاعات به انعطاف پذیری متکی است نه تنها فرایندها برگشت پذیر هستند بلکه سازمانها و نهادها را نیز می‌توان با آرایش مجدد اجزای آنها اصلاح و حتی به طور اساسی تغییر داد. وجه تمایز پیکره‌بندی پارادایم جدید توانایی آن برای پیکره‌بندی مجدد است، ویژگی پنجم، همگرایی فزاینده تکنولوژی‌های خاص در درون یک سیستم بسیار منسجم است که در آن مسیرهای تکنولوژیک قدیمی و جداگانه غیرقابل تشخیص می‌شوند. (کاستلز، ۱۳۸۰)

هر اقدامی در عصر اطلاعات از جمله مهندسی فرهنگی مستلزم درک درست از ویژگیهای پارادایم جدید است.

طبق ویژگی اول این پارادایم و گفته ماسونا، تولید اطلاعات، مواد خام تکنولوژی جدید است و از اهمیت خاصی برخوردار است چرا که ماده اولیه

محصولات و خدمات به حساب می‌آیند. از این رو یکی از ارکان مهندسی فرهنگی در این عصر تولید اطلاعات در قالبهای مختلف است به عنوان نمونه در حال حاضر یکی از مشکلات ما عدم تولید علمی و منسجم اطلاعات در قالب پایگاه‌های اطلاعاتی جامع و قابل اتکا در زمینه‌های مختلف است. حل این‌گونه مشکلات قدم اولیه و اساسی در مهندسی فرهنگی به حساب می‌آید. زیرا تنها سازمانها و کشورهایی که این نوع اطلاعات را تولید نموده و در اختیار دارند می‌توانند از مزایا و فرصت‌های فوق‌العاده فناوری اطلاعات استفاده کنند.

به نظر آلون تافلر، نویسنده مشهور کتاب موج سوم، جامعه اطلاعاتی فقط دیجیتال و شبکه‌ای بودن نیست؛ بلکه گذر از نیروی جانور گونه به اقتصاد مبتنی بر نیروی ذهنی است که با جابجایی‌های دردناک اجتماعی، فرهنگی و نهادهای سیاسی همراه است

در ویژگی دوم کاستلز اشاره دارد که تمامی فرایندهای حیاتی ما مستقیماً توسط رسانه تکنولوژیک جدید شکل داده می‌شوند؛ گر چه توسط آن تعیین نمی‌شوند. بنابراین در طراحی و بازسازی سیستم فرهنگ توجه به این مسئله نقش اساسی دارد. فناوری جدید از خصوصی‌ترین بخش حوزه‌های فردی تا مفاهیم و مباحث کلان حوزه جمعی را تحت تأثیر قرار داده است

و این تأثیر همان طور که پیتر دراکر در کتاب "چالشهای مدیریت در سده ۲۱" گفته است، فقط تغییر در روشها نیست بلکه تغییر در مفاهیم را نیز شامل می‌شود. (پیتر دراکر، ۱۳۸۵) برای نمونه هم شخصیت و هویت افراد و هم هویت ملی شدیداً تحت تأثیر فناوری جدید قرار داد. مارک پاستر تأکید می‌کند که در دوره جدید که ارتباطات الکترونیک در جامعه سیطره دارد، این داده‌ها و اطلاعات در حکم اجتماعات مجازی هستند که هویت فردی را می‌سازند. (پاستر، ۱۳۷۷) هویت ملی نیز در جامعه اطلاعاتی به شدت تهدید می‌شود، در این جامعه بسا انسانهایی که با همسایه‌ها، هم محلی‌ها و همشهریهای خود احساس قربت نداشته ولی با فرد دیگری در آن سوی جهان احساس مشترکی دارند. (حسنوی، ۱۳۸۵)

درک منطق شبکه‌سازی در این عصر ضروری است؛ زیرا طبق ویژگی دوم پارادایم جدید شبکه با استفاده از فناوری اطلاعات در همه انواع فرایندها و سازمانها تحقق معینی پیدا می‌کند. به عنوان نمونه طبق منطق شبکه‌سازی، می‌توان پدیده‌های بدون ساختار را در عین حفظ انعطاف‌پذیری، سازمان داد. در طراحی نظامهای جدید تغییر دهنده فرهنگ به کمک این ویژگی می‌توان گروههای غیررسمی زیادی را در قالب شبکه سازماندهی کرد، بدون اینکه آنها را در قالبهای رسمی سازمانی قرار داد و از نوآوری و تحرک آنها جلوگیری کرد. درک اینکه در پارادایم جدید می‌توان سازمانها و نهادها را با آرایش مجدد اجزای آنها اصلاح و حتی به طور اساسی تغییر داد، یاریگر ایجاد تغییراتی گسترده در نظامهای موجود فرهنگ‌ساز

دارد. فرهنگ از جمله پدیده‌های اجتماعی است که با همه افراد جامعه ارتباط دارد و هر یک از افراد جامعه حقی در بهره‌مندی و استفاده از آن دارند. دولت موظف به کمک به شهروندان در مشارکت و بهره‌مندی از فرهنگ است. اما خصوصیات و ویژگی‌های خاص فرهنگ که ارتباط درونی با شهروندان دارد و نیازمند پویایی و تحرک است، محدودیت‌هایی برای کارگزاران دولت جهت دخالت در فرهنگ ایجاد می‌کند. بنابراین طراحی، نوسازی و بازسازی سیستم فرهنگ (مهندسی فرهنگی) باید به شکلی صورت گیرد که دولت ضمن حضور فعال در عرصه‌های مختلف فرهنگی از جمله صنایع فرهنگی، نگاه‌های فرهنگی، زندگی فرهنگی، بودجه‌های فرهنگی، آموزش فرهنگ، کنترل محیط زیست و مشارکت‌های فرهنگی، زمینه رشد فرهنگ را بدون دخالت‌مردمحتوای آن فراهم‌کنند.

از طرف دیگر جامعه کنونی با تغییرات کم نظیری مواجه است. یکی از ویژگی‌های این جامعه گسترش فناوری اطلاعاتی و ارتباطی در تمام ارکان جامعه است. این جامعه با عناوین مختلفی از جمله جامعه اطلاعاتی نام گذاری شده است. با توجه به اهمیت موضوع جامعه اطلاعاتی دو اجلاس جهانی مهم در این زمینه برگزار شده است. یازده خط عمل که نتایج شاخص این اجلاس است دربرگیرنده مباحث فرهنگی جامعه اطلاعاتی است. ضروری است همانند بسیاری از کشورها با تشکیل کارگروه‌های تخصصی و انجام اقدامات مناسب و شرکت در نشست‌های مربوطه، ضمن حضور فعال و تبادل نظر، از تجربیات دیگر کشورها نیز استفاده

اطلاع‌رسانی فرهنگی نگاه مجزا که چه بخش از این سیستم مبتنی بر تکنولوژی مخابرات - کامپیوتر و میکرو الکترونیک و... است تصویرگویی از این سیستم به دست نمی‌دهد. چنان این تکنولوژیها در این سیستم به هم پیوسته‌اند که امکان تصور جداگانه آنها وجود ندارد.

سیاست یونسکو و هواداری آن از برقراری «نظم نوین جهانی اطلاعات و ارتباطات» که به جای دکترین «جریان آزاد اطلاعات» به دکترین «جریان آزاد و اشاعه گسترده‌تر و متعادل‌تر اطلاعات» استوار است، از نکات قابل توجه دیگر فعالیت‌های یونسکو در راستای جامعه اطلاعاتی است

این امر به درک کلیت سیستم کمک کرده و از افتادن در دام نگاه‌های تکنولوژیکی مجزانات می‌دهد.

کاستلز در انتهای بحث پارادایم جدید بیان می‌دارد که پارادایم تکنولوژی اطلاعات به سمت کشودگی به عنوان شبکه‌ای چند وجهی حرکت می‌کند، جامعیت - پیچیدگی و شبکه‌سازی کیفیات اصلی تعیین کننده آن هستند و بعد اجتماعی انقلاب تکنولوژی اطلاعات در چارچوب پارادایم، در حقیقت نیروی است که کار بست علمی آن در قلمرو کنش اجتماعی آگاهانه، موضوع کندوکاو است و نباید آن را به دست قضا و قدر سپرد.

نتیجه‌گیری:

در مجموع باید گفت دولت بزرگترین سازمان و نهاد اجتماعی است که وظیفه تنظیم و تدوین امور اجتماعی را به عهده

جامعه یعنی مهندسی فرهنگی است. همانطور که کاستلز شرح می‌دهد، در این پارادایم، معکوس کردن هرم قوانین بدون انهدام سازمانی به یک امکان تبدیل شده است. به بیان دیگر تغییر دائم و سیال سازمانی وجه مشخصه جامعه اطلاعاتی است. این وجه مشخصه

ابزار و توانایی راهبردی در پاسخگویی سازمان به درخواست‌های متنوع و متغیر است. می‌دانیم که محیط اغلب سازمانها از جمله سازمانهای فرهنگی، در عصر اطلاعات، محیطی پیچیده و پویاست. البته همانطور که مالکن اشاره می‌کند توانایی نه تنها برای یافتن جایگاه بلکه برای بیرون راندن دیگران، وجود دارد. (کاستلز، ۱۳۸۰)

سیستم‌های مختلف طبق ویژگی دیگر پارادایم جدید، سیستم‌های بسیار منسجمی هستند که بر مبنای تکنولوژیکی نمی‌توان یک بخش را بدون اجرای دیگر تصور کرد. طبق این ویژگی در نظامهای فرهنگ‌ساز و یا تغییر دهنده فرهنگ انواع فناوریهای ارتباط و شکل‌های پردازش اطلاعات همگی به شکل منسجم در یک نظام جای می‌گیرند و امکان تصور جداگانه آنها وجود ندارد. مثلاً در یک سیستم

مهندسی فرهنگی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۶

۱۸- کریمی فرد، علیار، ماهیت جامعه اطلاعاتی -

نشریه اصلاح و تربیت، شماره ۴۸، ۱۳۸۴

۱۹- احمد آبادی، لیلا گزارش روند برگزاری

اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی و

مشارکت ایران، انتشارات علمی فرهنگی، ۱۳۸۳

۲۰- شکرخواه، یونس، جامعه اطلاعاتی، چند

دیدگاه بنیادی، فصلنامه رسانه، شماره ۶۲۱۳۸۴

۲۱- ریتزر، جورج، ترجمه ثلاثی، محسن؛

تئوری‌های جامعه شناسی، انتشارات علمی، ۱۳۷۹

۲۲- ناظمی، مهدی، درآمدی بر مهندسی فرهنگ و

مهندسی فرهنگی کشور، دبیرخانه شورای عالی

انقلاب فرهنگی.

۲۳- بنیانیان، حسن، مهندسی فرهنگی از نظر

تا عمل در جامعه ایران، مجموعه مقالات اولین

همایش ملی مهندسی فرهنگی، ۱۳۸۴، شورای

عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۶

۲۴- پاستر، مارک، عصر دوم رسانه‌ها، ترجمه

غلامحسن صالحیان، مؤسسه ایران، ۱۳۷۷

۲۵- حسینی، رضا، قمی تقری، شیدا؛ تأثیر

جامعه اطلاعاتی بر انسجام اجتماعی، مرکز

پژوهش‌های ارتباطات، ۱۳۸۵.

۲۶- گزارش روند برگزاری اجلاس جهانی سران

درباره جامعه اطلاعاتی (WSIS) و مشارکت ایران،

شرکت انتشارات علمی و فرهنگی - ۱۳۸۳، گزارش

علی شیرانی.

۲۷- گزارش کاظم معتمدی نژاد.

۲۸- نشست تخصصی ایران و یازده خط عمل

مصوب دو اجلاس جهانی سران درباره جامعه

اطلاعاتی.

www.iranwsis.ir

۲۹- علی آبادی، گیتا؛ اقدامها و فعالیتهای یونسکو

در زمینه جامعه اطلاعاتی، نشریه رسانه، شماره ۳،

۱۳۸۰

۳۰- بیانیه تنوع فرهنگی یونسکو، نشریه رسانه،

پاییز ۱۳۸۰

۳۱- شکرخواه، یونس، جنبه دیجیتال فرهنگ،

سایت ایران و جامعه اطلاعاتی، www.iranwsis.ir،

۱۳۸۵

۳۲- همشهری آنلاین، اینترنت و تغییر فرهنگی

(www.hamshahrionline.ir)

۳۳- دراکر، پیتر؛ چالش‌های مدیریت در سده ۲۱،

ترجمه محمود طلوع، انتشارات رسا، ۱۳۸۵

change and ... (1976) translated by lain. ...

Grant. Introwation by milce gane. Sage

4-Ken ichiro, hirano(1993): The state

and cultural transformation in moderne-

ast asia; united - nations univercity press,

tokyo.

5-Sean o. siochu. Will the real wsis

please stand up?: the historic encounter

of the information society and the com-

munication.

Society. Gazette, vol.66, no.-34.

6-Webster, frank, 1995, theories of the

information society, london: routledge.

۷- رضائیان، علی. شناخت خرده سیستم‌ها و

سازماندهی الگوی تعاملی آن «نشریه دانش

مدیریت دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، شماره

۱۲۴، ۱۳۷۳

۸- معتمد نژاد، کاظم، گزارش روند برگزاری

اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی

(Wsis) و مشارکت ایران، ۱۳۸۳، شرکت انتشارات

علمی، فرهنگی

۹- ویستر، فرانک؛ نظریه‌های جامعه اطلاعاتی.

ترجمه اسماعیل قدیمی؛ تهران، قصیده سرا، چاپ

اول، ۱۳۸۰.

۱۰- رحمانی فیروزجاه، علی. ضرورت و روشی

برای مهندسی فرهنگی. مجموعه مقالات اولین

همایش مهندسی فرهنگی، دبیرخانه شورای عالی

انقلاب فرهنگی، چاپ اول، ۱۳۸۶.

۱۱- کاستلز، مانوئل، عصر اطلاعات جلد اول،

ترجمه احمد علیقلیان و افشین خاکباز، تهران،

طرح نوع، چاپ اول، ۱۳۸۰.

۱۲- نورکیم، امیل، قواعد روش جامعه شناسی، ترجمه

علی محمد کاردان، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۳۸.

۱۳- مرتن، رابرت مشکلات اجتماعی و نظریه‌های

جامعه شناختی. (ترجمه تولایی)، نویت، تهران.

امیرکبیر ۱۳۷۶

۱۴- میلز، سی رایت. بینش جامعه شناختی نقدی

بر جامعه شناسی آمریکایی. ترجمه عبدالمعبود

انصاری، تهران، سهامی انتشار ۱۳۷۰

۱۵- اجلالی پرویز سیاست گذاری برنامه ریزی

فرهنگی در ایران، تهران، نشر نی، ۱۳۷۹

۱۶- ژیرارد، آگوستین، توسعه فرهنگی، ترجمه

عبدالحامید زرین قلم، تهران وزارت فرهنگ و

ارشاد اسلامی، ۱۳۷۲

۱۷- غلامپور آهنگر، ابراهیم. جایگاه دولت در

عرصه فرهنگ، مجموعه مقالات اولین همایش

کرده و راهکارهای مشترک دنبال شود.

یونسکو به عنوان مهمترین سازمان

بین‌المللی در زمینه فرهنگ، اقدامات و

فعالیت‌های مختلفی را در زمینه جامعه

اطلاعاتی انجام داده است. همانطور که

مدیرکل وقت یونسکو اشاره کرده است،

چالش‌های جهانی ناشی از گسترش

سریع فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی

نیاز به پاسخ جهانی دارد. لذا همکاری

فعال با یونسکو باید به عنوان یک بخش

مهم از فعالیت‌های مهندسی فرهنگی در

جامعه اطلاعاتی باشد.

به نظر می‌رسد اکنون یکی از راه‌های

مؤثر حفظ فرهنگ‌ها و اشاعه آنها، اتکا به

همین فناوری نوین ارتباطی و اطلاعاتی

است و این فناوریها به دلیل غلبه بر

زمان و مکان، قدرت شگفت‌انگیزی در

تبلور فرهنگ و تحقق راه‌حل‌های مرتبط

با آنها دارند.(شکرخواه، ۱۳۸۵) امروزه

اندیشیدن به فرهنگ برای رسیدن به

راه‌حل‌های فرهنگی در عصر اطلاعات

بدون درک ایست پارادایم تکنولوژی

اطلاعات، کار بسیار دشواری شده

است. با شناخت و درک ویژگی‌های این

پارادایم می‌توان هوشمندانه در راستای

مهندسی فرهنگی قدم برداشت. ■

منابع:

1-Piore Michaeland Sabel, chanel(1984) the second ... divide. New york: basic books.

machlup, fritz(1984) knowledge: is creation, distibution, and economic signitificance, vol.III: the economic of information and human capital. Princeton: nj: princeton univercity ...

2-Machlup, Fritz (1962) the production and distribution of knowledge in the united states. Princeton: iv j: princeton univercity press

3-Boudrillard, jea (1993 a) symbolic ex-